

УДК 78.03(477):783.8

ОБРЯДОВО-ПРАКТИЧНА І КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ ХОРІВ ГАЛИЧИНИ

Гуральна Світлана Степанівна, аспіранткаІнституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України
sveta_ant@mail.ru

Зазначено, що у процесі розвитку національної богослужбової музичної культури Галичина посідає вагомe місце, особливо в контексті взаємодії креативних та стагнаційних явищ у духовно-мистецькому середовищі I третини ХХ ст. Прослідковано особливості та відзначено тенденції в обрядовій і концертній діяльності багатьох церковних хорів краю. На конкретних прикладах презентовано поєднання церковного напівпрофесійного хорового та самолівкового співу у практиці однієї церкви й поєднання монодійного уставного співу монахів і хорового мирянського виконання при монастирях.

Ключові слова: Галичина, богослужіння, церковно-співочі традиції, церковний хор, регент.

Постановка проблеми. Концепція розвитку богослужбової музичної творчості як вагомого пласту духовної культури пов'язана з процесом поступового вирішення багатоаспектних церковно-обрядових проблем у контексті взаємодії креативних та стагнаційних явищ у релігійно-мистецькому середовищі історично визначеного відрізка хронотопу. Відтак із появою певних осередків регіонального розвитку формувалися і відповідні центри безперервного духовного прaxisу, в яких зберігалися давні традиції і плекалися нові тенденції.

Серед них вагомe місце належить Галичині¹, в якій упродовж століть створювалися спеціалізовані навчальні заклади для освоєння регентства та дяківського мистецтва, культивувався церковний спів, формувалися нові напрями розвитку богослужбової музичної творчості. І незважаючи на свідоме нищення фактологічних матеріалів, давніх книг, періодичних видань та нот у часи II Світової війни та влади Радянського Союзу, розширюється, оновлюється і поглиблюється коло досліджень церковно-музичної сфери життя цього регіону. І тому попри значні напрацювання таких науковців як Ю. Медведик, Ю. Ясіновський, М. Черепанин, І. Бермес, Н. Костюк, О. Попович, Л. Мазепа, Л. Мороз, І. Матійчин, О. Мануляк, Ж. Зваричук й ін., нових методологічних підходів потребує дослідження особливостей виконавської діяльності репрезентаторів літургійної та паралітургійної музики, особливо в період I третини ХХ ст. (1901-1939 рр.), ознаменований воєнними катаклізмами, репресіями і переслідуваннями митців, духовних діячів і пресвітерів церкви [2].

Мета статті – висвітлити обрядово-практичну та концертну діяльність церковних хорів у Галичині впродовж I третини ХХ ст.

Виклад матеріалу. Церковно-співоча практика парафіяльних церков у Галичині на початку ХХ ст. зумовлювалася традиціями попереднього періоду – тривало балансування між більш чи менш професійним хоровим і найпростішими формами загальнонародного співу. Показово, що прихильність до самолівки (самоїлки, самоїловки, дяківки) в деяких місцевостях була настільки сильною, що хоровий спів «не приживався», або ж «очільники цього процесу не мали достатнього мистецького досвіду, щоб переконливо його популяризувати» [17; 87-88]. Особливих професійних вимог до більшості таких колективів не висувалося: йшлося переважно про належний рівень супроводження відправ. Проте, впродовж I третини ХХ ст. у практиці однієї церкви зустрічалося й поєднання церковного хорового та самолівкового співу. Зокрема у церкві св. Архистратига Михаїла і св. о. Миколая, що у с. Завалів (Підгаєцький р-н, Тернопільська обл.) поряд із співом дяків Л. Скальського (до 1916 р.) та І. Ференца (до 1950 р.) отцем Є. Гузаром (1854-1918; син отця Д. Гузара) створений церковний хор, «який так уславився в цілій околиці, що проф. Лабинецький навіть запросив його на виступ у Монастириськах» [26; 486-487]. Очевидно, що цим колективом керували самі дяки, які перейняли локальні традиції церковного співу від священників («отці Гузарі захотіли і навчили церковного співу пізніших завалівських дяків» [26; 487]) та володіли ними настільки вільно, що могли втілювати їх у багатоголосій практиці, вивчаючи з учасниками хору богослужбові піснеспіви та молитовні пісні різних авторських інтерпретацій.

Відокремлено від процесів розвитку богослужбового співу стояв монастирський спів, що залишався уставним, монодійним, незмінним тривалі роки завдяки усному переданню традицій від старшого до молодшого покоління монахів, щоправда не без своїх винятків. У цьому плані показовим виявилось поєднання різних церковно-співочих систем виконання у церкві при греко-католицькому монастирі св. Івана Христителя Студійського Уставу² у с. Зарваниця (Теребовлянський р-н Тернопільської обл.) [34].

Попри уставний спів монахів, богослужбові (літургійні) піснеспіви тут можна було почути й у виконанні мішаного хору, утвореного з сільської молоді під керівництвом М. Кушлика [26; 503].

Парафіяльні церкви, виховані на тяглість давніх традицій церковно-співочого виконання, впродовж I третини ХХ ст. часто намагалися стати ініціаторами введення у практику хорового співу шляхом створення власних стаціонарних самостійних колективів при церквах на постійній основі. Плідність праці таких хорів пов'язувалася з спектром виконуваних творів, який значною мірою визначався уподобаннями тієї чи іншої громади³. В залежності від професійної компетенції керівників та наполегливості хористів, опанування богослужбового репертуару відбувалося в ході регулярних репетицій. Так, церковний хор Маріямполь⁴ (село в Галицькому районі Івано-Франківської обл.), очолюваний місцевим учителем Гавраном, з 1903 р. упродовж осінніх та зимових місяців здійснював кількогодінні щоденні репетиції, внаслідок чого «були вивчені не тільки обов'язкові піснеспіви до Служби Божої, а й страсні псалми та інші церковні куски» [23]. 1905 р. Є. Купчинським організований мішаний церковний хор у с. Сороцьке Тербовлянського повіту на Тернопільщині. Маючи досвід організації та ведення хорів, він збагатив його репертуар окремими богослужбовими піснеспівами П. Любвича⁵ та ін. композиторів. З 1907 р. проукраїнським репертуаром відзначився мішаний хор церкви св. Миколая в Тербовлі⁶ під керівництвом дяка І. Криштальського, який часто виступав на різних українських імпрезах [22; 321-331].

Славився виконавським рівнем й церковний хор м. Підгайці Бережанського повіту (тепер райцентр Тернопільської обл.), створений ще у 80-х роках ХІХ ст. Колектив, що працював під керівництвом о. Білецького (перший регент цього хору), ретельно готувався до Страсного тижня і Великодніх свят, до яких вивчалися, зокрема, покайні (тропар «Помишляю день страшний» [після дев'ятої кафізми «Помишляю про день страшний і плачу від діянь моїх лукавих»]), страсні (піснеспів «Біже час яко шестий» [на слова Євангелії від Луки 23; ряд. 44 з Нового Завіту «Наближалася шоста година і темрява стала по цілій землі»], стихира самогласна із Великої вечірні у Велику Страсну п'ятницю відома як пісня з Богогласника «Виджу Тя на хресті» та ін.)⁷, а також пасхальні піснеспіви [26; 347]. З 1916 р. під керівництвом К. Мостового підгаєцький хор співав не тільки в церкві Службу Божу, але й виступав із публічними концертами в залі «Сокола» [26; 348]. В період польської окупації (1918-1939 рр.)⁸ чоловічий хор взяв під свою опіку Д. Блавацький.

Активно продовжував роботу церковний хор у Борщеві (місто в Тернопільській обл.), створений ще у 80-х роках ХІХ ст. Фінансуючись коштами місцевого пароха о. М. Гулли, дьяк-регент Й. Шарковський збагатив репертуар та сприяв широкій амплітуді концертних виступів колективу по селах Борщівського повіту. Це дало можливість створити на його основі світський хор при читальні місцевої «Просвіти»⁹, який впродовж I третини ХХ ст. залишався ядром церковного хору при Борщівській церкві і співав недільні та святкові богослужіння [29; 25]. Після війни керівництво колективом передано у руки талановитого диригента Й. Шалацького, який збільшив чисельний склад хору до 25 осіб і розширив амплітуду проявів творчого потенціалу. Зокрема, з великим успіхом церковно-світський хор¹⁰ виступив на урочистій академії з нагоди 30-річчя діяльності філії «Просвіти» в Борщеві (1925 р.) та концерті на честь святого мученика Йосафата (1933 р.) [25; 83].

Значних результатів досяг сільський церковний хор в Острові (біля Тернополя) під управою місцевого дяка І. Задорожного. Оскільки до репертуару колективу станом на 1904 р. входили богослужбові («Слава Отцю і Єдинородний» (3), «Святий Боже» (5), «Алилуя» (5), «Іже херувими» (6), «Отця і Сина» (2), «Милість миру» (2), «Достойно» (3), «Свят» (2), «Достойно» (2), «Отче наш» (2), «Да ісполняться» (2), «Буди ім'я» (1), «Ангел вопієше» (2), «Христос воскрес» (1), «Єлиця» (1), «Хресту Твоєму» (1), «Єдин свят») та паралітургійні (20 коляд, 16 пісень церковних, «Многая літа» (3) та ін.) твори [9; 142], при чому без вказівки на авторство, це дає підставу думати про орієнтацію хору на узагальнений взірець виконання та регіональні традиції церковного співу, а не на стильові чи жанрові особливості тих чи інших композицій.

На Дрогобиччині початку ХХ ст. теж діяло декілька церковних хорів. Так, у с. Воля Якубова «в неділі чи свята співає мелодійно новоорганізований хор молодого дяка С. Жуги» [15; 250]. Виконавською майстерністю відзначався хор у церкві с. Медвежа під керівництвом досвідченого теолога Б. Мизя¹¹, який співав у церкві, на вечорах і концертах¹² [15; 310]. Натомість у репертуарі хору церкви с. Завадів¹³ на Стрийщині (нині Львівська обл.) під керівництвом о. О. Нижанківського¹⁴, прихильника самолівки, були лише окремі богослужбові піснеспіви авторського походження (зокрема, частини «Служби Божої» Д. Січинського).

Отож, греко-католицьке духовенство як найвпливовіша верства української інтелігенції суттєво спричинилося до національного, духовного та культурно-мистецького відродження не лише своїх парафій¹⁵, а й регіону. Священики навчали вихідця з місцевого населення дяківському мистецтву, що

забезпечувало наявність дяка-псаломщика при кожній церкві, проте повністю залежного у своєму становищі від громади і пароха¹⁶. Дяки, які згодом за організації хору ставали регентами, освоювалися при церквах у містах чи великих селах і ставали ініціаторами впровадження хорového багатоголосся у церковні богослужіння. Звичним явищем стало й регентство вчителів співу місцевих шкіл, котрі володіли основами вокально-хорового мистецтва та привносили свої знання у церковно-музичне життя галичан, організовуючи власні хори або удосконалюючи професійні навички уже створених колективів. Поштовхом до цього процесу була участь церковних хорів у світських заходах.

Інкони з метою підвищення рівня авторитетності тієї чи іншої парафії на святкових богослужіннях при відзначенні найважливіших календарно-релігійних урочистостей та тематичних імпрез до співу у церкві залучалися запрошені хоріві колективи. Так, 1904 р. до дня святкування ювілею непорочного Зачаття Пресвятої Діви створено зведений хор за участю здобувачів богословської освіти, хорів Львівського «Бояну» і руської гімназії, які очолювали своїм співом богослужіння у церкві Преображення Господнього та взяли участь у концерті, що проходив у Львівській філармонії [33; 205]. У Станіславській катедрі на початку ХХ ст. завдяки виконанню богослужінь у відповідності до внутрішнього розпорядку шкільними (хор учнів місцевої гімназії та бурси під керівництвом Шенбаха, хор учениць виділової дівочої школи о. Омеляна Абрисовського, хор учнів руської школи вправ при учительській семінарії під проводом о. Івана Порайка) та професійними (хор учнів вчительської семінарії Вебера, Станіславський «Боян») хорами, продовжувалась традиція практикування хорového співу [7].

Із I Світовою війною (1914-1918 рр.) наступила відчутна криза у богослужбовому хорovém виконавстві, яке «жеврїло» завдяки справжнім ентузіастам цієї справи. Зокрема, відомо про успішність мішаних квартетових хорів¹⁷, організованих 1916 р. п. Глинською в Добрянах біля Стрия та п. Пеленською в Лисятичах (Стрийський район Львівської обл.). Ці колективи співали у церквах щонеділі і під час свят, сприяючи популяризації греко-католицької конфесії: «кількамісячна праця видала гарний успіх, народ горнеться на Богослужіння» [11; 267].

У повоєнному періоді (1918-1939 рр.) традиційно продовжувався процес створення та діяльність попередньо організованих хорів у церквах на постійній основі. Зокрема, 1921 р. у церкві св. Юра згадується про спів чоловічого хору під керівництвом о. І. Туркевича, інколи – О. Кліша [4; 3]; в церкві св. апостолів Петра і Павла у Львові діяв хор під керівництвом п. Будака [6; 2]; 1928 р. у церкві м. Зборів – хор під керівництвом п. Конопи [5; 5]; 1931 р. у церкві м. Скалат (Підволочиський р-н Тернопільської обл.) – церковний хор М. Крушельницького [10; 8]; спів різних типів хорів був зафіксований на недільних богослужіннях у церкві Різдва Христового в Тернополі¹⁸ впродовж 20-30-х років ХХ ст. Зокрема, першу Службу співали для міщан самолівкою¹⁹, другу – для українських учнів з польських гімназій виконував гімназійний хор під керівництвом П. Гайди, третю – для гімназистів Рідної Школи – мішаний хор під керівництвом Т. Ковальського (наступник О. Бачинський), четверту (Велику св. Літургію) – парафіяльний хор під проводом регента С. Шутовського. Інколи можна було почути спів хору Тернопільського «Бояна»²⁰ [18; 75].

У діяльності греко-католицьких церков Галичини практикувався спів на богослужіннях запрошених колективів, у склад яких входили співаки з базовою та вищою музичною освітою, часто – представники навчальних установ та музичних товариств. Так, у 1923-1930 рр. у Дрогобицькій церкві Пресвятої Трійці недільні літургії прикрашали співом мішаний хор української коєдукаційної гімназії ім. І. Франка під керівництвом М. Іваненка та хор Дрогобицької Української дівочої учительської семінарії сестер Василянок о. С. Сапуна (пізніше С. Огородніка) [12; 242]. У церкві м. Стебник (Дрогобицько-Бориславський) систематично на богослужіннях співав «чисельний, гарний та зіспіваний» місцевий хор [15; 632], заснований М. Іваненком²¹. До недільних богослужінь с. Солонське (тепер Дрогобицький р-н) часто залучалися хор читальні «Просвіти», яким керував Л. Табачинський [13; 41-42] та мішаний хор товариства Бережанський «Боян»²² (заснований О. Нижанківським 1892 р.). 1929 р. у церкві в Трускавці (Львівська обл.) співав хор товариства «Сурма» у складі 25 осіб [1].

Збагачувалося церковно-музичне життя галичан й діяльністю новоутворених церковних хорів. Так, 1921 р. організовано церковний хор в с. Болехівці (Дрогобищина) з ініціативи пароха о. І. Шевчика та директора школи Ю. Скибінського. На посаду диригента чисельного за складом колективу запрошено О. Капустяка – керівника оркестру залізничників у с. Дерезичі, якому вдалося організувати систематичну репетиційну роботу для вивчення піснеспівів Служби Божої [15; 634]. Через два роки керівництво хором перейняв Т. Добош – випускник диригентських курсів при Музичному інституті в Дрогобичі [15; 634]. Колектив не тільки співав у церкві, а й з успіхом виступав у концертах зі світською програмою²³. На особливу увагу заслуговують кілька самостійних

хорів церкви Пресв. Трійці при Василіянському парафіяльному монастирі м. Дрогобича, що діяли упродовж I третини ХХ ст. Зокрема, «головний» колектив під керівництвом о. А. Рудницького та молодіжний хор із 33 учасників дяка-регента В. Вельгуша (керував хором протягом 1903-1914 рр.) [13; 75]. У 1920-х рр. мішаний хор Святотроїцької церкви (ймовірно В. Вельгуша – С. Г.) очолив о. С. Сапрун, завдяки якому колектив досяг достатньо високого професійного рівня. Підтвердженням цього є оцінка виступу хору з нагоди 900-ліття проголошення Я. Мудрим Богоматері покровителькою українського народу 1937 р. Рецензент наголосив, що виконані твори «...відзначалися незвичайною прецизією виконання» за майстерного ансамблювання партій («Незвичайно мило відбивала в тім хорі рівновага голосів»). Було відзначено й організаторське обдарування С. Сапруна: «З кожної виконаної точки програми можна було виучити незвичайну дисципліну хорову, яка є заслугою психічної конструкції диригента, що вміє зв'язати зі собою кожного співака і хорову збірноту в одну нерозривну цілість» [16; 10]. У 1939 р. хор налічував 60 співаків-ентузіастів, які, «хоча ... не диспонували визначним голосовим матеріалом, то все ж прецизією в інтонації, динамічними ефектами і взагалі оригінальністю в інтерпретації вибивається на чолу перших хорів у краю» [32; 11].

Важливою складовою діяльності цього хору були концертні виступи, що у 1930-х роках ХХ ст. охопили й сусідні з Дрогобичем міста – Борислав, Самбір, Стрий²⁴ [13; 6] і продовжували приваблювати «репертуаром та його виконанням» [32]. Зокрема, 4 червня 1939 р. у програмі концерту в Стрию, що відбувся в одній з греко-католицьких церков, виконані: О. Рожнов кондак до Пресвятої Богородиці «Не імами інія помощи», Д. Бортнянський «Символ віри» (D-dur), Ю. Арнольд «Отче наш» (e-moll), О. Архангельський «Милость мира», П. Турчанинов «Херувимська піснь» (f-moll), Трух (ім'я невідоме) гімн Марійської дружини «З нами є Марія!», М. Копко «Небес Царице», С. Сапрун «О спомагай нас», Й. Гайдн II ч. з ораторії «Сім слів Спасителя нашого Ісуса Христа, сказаних Ним на хресті», М. Лисенко український кант «Пречистая Діво, Мати Руського краю» (т. зв. «Пісня до Підкамінської Богородиці»²⁵ як обробка зразку «Preczystaia Diwo, Maty Ruskahto kraiu, na Nebesy i na Zemly tia welyczaiu»²⁶ з «Богогласника» [35]), А. Ведель концерт «Доколе Господи забудеш мя» (слова Псалма 12), Д. Бортнянський концерт №32 «Скажи ми, Господи, кончину мою» (Пс. 38) [13; 78].

У 1930-х рр. активною діяльністю відзначився хор греко-католицької церкви Різдва Пресвятої Діви Марії в Ступках²⁷ (тепер Тернопільський р-н). Колектив відспівував богослужіння і брав участь у численних світських заходах²⁸, виконуючи паралітургійні пісні В. Матюка, Й. Кишакевича та ін. українських композиторів [24; 43].

Про існування мішаного парафіяльного хору під керівництвом М. Сидорака у церкві св. Миколая у Львові²⁹ дізнаємося завдяки проведенню концерту на честь 70-ліття митрополита А. Шептицького в залі Ремісничої палати 27 жовтня 1935 р. До програми святкової академії входили духовні концерти Д. Бортнянського (№ 9 «Сей день его же, сотвори Господь» (Пс. 117), № 12 «Боже піснь нову воспою Тебі» (Пс. 143), № 16 «Вознесу Тя, Боже мой» (Пс. 144), № 4 «Воскликніте Господеві» (1 воскресний антифон Літургії) [27].

У церковно-співочій практиці Галичини I третини ХХ ст. є приклади цікавих прецедентів, як-от організація в Борщеві о. Д. Курдидиком³⁰ дитячого хору, який супроводжував ранкові богослужбові відправи, або ж використання оркестру наприкінці Служби Божої у церквах. Так, урочисте богослужіння в честь святкування ювілею 50-ліття заснування «Рідної школи», здійснене у церкві Яворова 18 жовтня 1931 р., завершилося виконанням місцевого мішаного хору молитви «Боже великий, єдиний» М. Лисенка у супроводі оркестру [31; 8].

Висновки. Отже, впродовж I третини ХХ ст. у Галичині побутувало три види церковного співу і три способи виконання. Зокрема монастирський спів, що за своїми уставними традиціями залишався монодійним, спів самолівковий чи ерусалимка, культивовані у середовищі дяків у сільських церквах³¹ та хоровий у парафіяльних церквах (катедрах) міст, містечок і навіть деяких сіл.

У такому змішаному церковно-співочому середовищі ініціаторами пошкваллення духовно-музичного життя своїх парафій та регіону традиційно залишалися греко-католицькі священники та дяки. Вони провадили активну діяльність не лише на душпастирській, а й народній ниві, поєднуючи церковні обов'язки з громадсько-культурними зобов'язаннями³². Показово, що розуміння священниками особливостей богослужбового співу часто приводило до виконання ними дяківських чи регентських обов'язків. Тож, інтенсифікація церковно-музичного життя регіону відбувалася завдяки створенню великої кількості аматорських хорових колективів при церквах на постійній основі та залученню до богослужінь світських хорових колективів, у т.ч. й хорів навчальних закладів та товариств. У парафіяльних (приходських) церквах регентами здебільшого були дяки, що переймали локальні традиції богослужбового співу з уст священника і набували диригентських навичок на

коротких курсах або у кращому випадку у спеціальних навчальних закладах. Такі колективи створювалися на добровільних засадах, а їх вокально-хоровий рівень прямо пропорційно залежав від фахової компетенції та ентузіазму регента. Керівниками хорів навчальних закладів були переважно вчителі музики, що принагідно залучали своїх вихованців до співу на святкових богослужіннях. Негативним чинником для диригента таких колективів був чисельний склад учасників, який постійно змінювався в залежності від навчального періоду. Поодиноким явищем був спів малих співочих ансамблів та дитячих колективів на богослужіннях.

Оскільки церковні парафіяльні хори першочергово створювалися для забезпечення багатоголосим співом хоча б недільних богослужінь східного літургійного обряду, до їх репертуару входили переважно богослужбові піснеспіви українських та російських композиторів. Поступово розширюючи свою діяльність, вони, для виконання масштабних полотен на значні урочистості, об'єднувалися з професійними колективами. Такий обмін досвідом стимулював до зростання репетиційної дисципліни самодіяльних колективів, а часом приводив до реорганізації церковних хорів у світські професійні колективи, як-от хори читальні «Просвіта», «Боян».

Примітки

¹ Охоплює Львівську, південно-західну частину Тернопільської, північну та північно-східну частину Івано-Франківської області, а також Перемишлянщину.

² Монастир Студитів у с. Зарваниця має довгу історію: був спалений в часи турецьких наїздів (1683-1704), а після відбудови під назвою «кляштор» діяв до 1916 р. Під час I Світової війни монастир згорів, а на його місці була побудована резиденція для пароха. Новий монастир збудовано завдяки допомозі митрополита А. Шептицького 1922 р., проте, проіснував він недовго – 1946 р. його було ліквідовано.

³ Наприклад, успішна діяльність церковного хору м. Хоростків (тепер Гусятинський район Тернопільської обл.), окреме фінансування диригента колективу, наявність костюмів та власного приміщення для репетицій [25; 84], свідчать про практикування хором різноманітного репертуару, виконання богослужінь, залучення до концертної програми актуальних та важливих місцевій громадськості культурно-мистецьких акцій.

⁴ Ініціатором заснування колективу був греко-католицький парох Маріямпольа о. Василь Мотюк (1853-1934 рр.).

⁵ Любович П. (1826-1869 рр.) – закінчив Львівську духовну семінарію (1853 р.), де керував її хорами (1851-1853 рр.). У богослужбовій музиці відзначився записом тропарів та мелодій всіх гласів, вживаних у церкві с. Острів (Тернопільський район Тернопільської обл.).

⁶ Мішаний церковний хор створений 1888 р. Щонеділі диригував ним офіцер X полку драгунів, музикант О. Кубаш. Наступними регентами стали о. С. Савула, міщанин С. Дроздик, народний вчитель Д. Андрейко, дяк І. Криштальський, о. Є. Цегельський, М. Левицький та дяк П. Готь (до приходу більшовиків) [22; 321-322, 25; 81].

⁷ Популярність цих виступів настільки велика, що до церкви приходили люди інших віросповідувань, переважно інтелігенція, що складали добровільні пожертви на фонд розвитку хорового співу [25; 85].

⁸ З 1925 року, коли до Підгаєць прибув професор, музикант і композитор І. Недільський, від церковного колективу відокремилася частина співаків. Новоутворений мішаний хор спричинився до появи місцевого «Бояну» під керівництвом В. Білова (учителя народної школи). Потім колективом поперемінно диригували Б. Крушельницький і В. Пришляк [26; 350].

⁹ На початку XX ст. у репертуарі колективу були твори М. Вербицького, І. Лаврівського, М. Лисенка та ін. композиторів.

¹⁰ З роками тут сформувався колектив талановитих виконавців-солістів, чимало з яких стали професійними співаками, серед яких О. та К. Вишнівські, М. Дрібнюк, І. Баглій, О. Соневицька, Я. Корчак.

¹¹ Пізніше хором керував Г. Лужецький.

¹² До виконавського репертуару хору входили оригінальні твори (духовні та світські) і обробки народних пісень українських композиторів (М. Лисенка, Я. Степового, М. Леонтовича, М. Вербицького, В. Матюка) [13; 73].

¹³ Хор у Завадові розпочав своє існування з 1892 р. і його першим диригентом був В. Садовський (до 1899 р.) [36].

¹⁴ У цьому йому допомагав спеціально запрошений дяк М. Нечипір [30; 60].

¹⁵ Наприклад о. І. Туркевич був викладачем катехизму в учительській семінарії в Заліщиках, служив в церкві, вчив співати та диригував мішаним хором при заліщицькій «Руській Бесіді» [19; 709, 724].

¹⁶ Дяки впродовж першої третини XX ст. жили в основному за рахунок праці на своїй землі та отримували деяку частину від служіння при церкві (1/3 частину – у хлібі, 1/5 – у грошах) [21].

¹⁷ Мішаний хор, в якому розташування голосів відбувається квартетами (бас, тенор, альт, сопрано + бас, тенор, альт, сопрано і т.д.)

¹⁸ Вперше церква Різдва Христового згадується в історичних документах 1566 р., проте приналежною до греко-католицької конфесії стала 1700 р. [14]. Після 1946 р. церкву передали Російській православної церкві. Сьогодні храм належить до Тернопільської єпархії УАПЦ.

¹⁹ 1924 р. у пресових матеріалах зафіксовано перевагу самопівкового співу під час богослужінь у неділі і свята [3]. 1926 р., як і на початку століття, одна з проблем полягала у залученні до богослужбового співу не тільки хористів, а й звичайних парафіян: «При читаних Службах Божих потрібно вибирати «бодай два або три такі кусники, які за хором ціла церков, уся школа unison співала би... На такий загальний спів надаються такі пісні як: Царю Небесний на початку, Под Твою Милость на кінці, Христос воскрес, Єдинородний Сине (Бортнянського), Трисвятоє..., Отче наш» [8].

²⁰ Зокрема, 20 жовтня 1936 р. коли відзначалося 50-ліття священства довголітнього тернопільського пароха о. В. Громницького у церкві Різдва відбулась урочиста Служба Божа за участю хору Тернопільського «Бояна» [14].

²¹ Оскільки М. Іваненко був широковідомим громадським і культурним діячем, він причетний до розвитку хорової справи у різних містах Дрогобиччини, Стебниках зокрема. Показово, що завдяки широкій концертній діяльності у репертуарі єдиного у Стебниках хору були світські й духовні твори М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, М. Вербицького, Ф. Колесси, М. Гайворонського та ін. [12; 241].

²² Диригенти з початку заснування: о. О. Нижанківський, учитель Ремезо, В. Лукіянович, о. В. Лозинський, Д. Січинський, Р. Ставничий, В. Пацлавський та ін.

²³ Цей хор працював як у роки війни, так і в роки більшовицького режиму.

²⁴ Кульмінаційними були виступи хору й під час відзначення свят на честь Богоматері в 1938 та 1939 р.

²⁵ Підкамінська Богородиця – чудотворна ікона в м. Підкамінь (тепер Бродівського р-ну Львівської обл.).

²⁶ Вважається, що автором пісні є Ян-Станіслав Яблоновський, воєвода Руського краю, про що свідчать його мемуари та праця «*Historia Obrazu Najświętszej Panny Maryi Bogorodzicy w kościele W. W. O. O. Bernardynów w Sokalu*» (Львів, 1724). Проте, домініканець Садок Баронч, знаний своєю працею «*Cudowne obrazy Matki Najświętszej w Polsce*» (Львів, 1891), припускав на основі підкамінського монастирського літопису, що пісню створено «маршалком коронного трибуналу» з 1701 р., згодом Волинським воєводою С. Ледуховським [35].

²⁷ Споруджена 1899 р.

²⁸ Наприклад, відомо про участь хору у Свято-Миколаївському вечорі 18 грудня 1933 р., залучення хору до святової академії в честь св. Йосафата у грудні 1933 р.

²⁹ Від 1700 р. церква належала Греко-католицькій Церкві, від 1946 р. – Православній Церкві Московського Патріархату, з 1989 – Українській Православній Церкві Київського Патріархату. Хор створений завдяки ініціативі о. Г. Чубатого (1840-1930) – пароха місцевої церкви протягом 58 р. (1872-1930).

³⁰ Отець Д. Курдик (1868-1933 рр.) – громадський та політичний діяч, автор віршів духовної тематики, організатор перших зібрань і активний член товариства «Просвіта», режисер драмгуртка, – закінчив теологічний факультет Львівського університету, настоятель однієї з церков м. Борщев (1899-1903 рр.), с. Циган Борщівського повіту (1903 р.). Віддав багато сил для переходу духовенства наприкінці XIX ст. з позиції москвофільства на українську орієнтацію [28].

³¹ Зважаючи на консервативність поглядів галичан, виражених у впертому наслідуванні традицій самопівкового виконання, «вживлення» і практикування хорового чотириголосся у діяльності хорів переважно сільських приходських церков відбувалося поступово.

³² о. Є. Турула був катехитом, знаменитим диригентом, композитором, організатором при читальні «Просвіти» в Тербовлі великого мішаного хору [20; 219]. Дяк Семирозум і селянин М. Вовчук – засновниками і диригентом хору при читальні «Просвіти» у Більче-Золотому. [19; 614-616], дяк парохії у Королівці С. Врублевський до 1931 р. керував церковним і світським хорами, вчив бажаючих стати дяками та диригентами, давав уроки гри на скрипці [19; 623].

Список використаної літератури

1. **Б. п.** // Боян. – Дрогобич. 1929. – Липень-серпень. – Ч. 2-3. – 31 с.
2. **Б. п.** *Вивезене росіянами українське духовенство* // Нива. – Львів, 1916. – Цвітень. – Рік XII. – Ч. 4. – С. 262-265.
3. **Б. а.** *В справі співу шкільної молодіжи в церкві під час Богослуження* // Львівсько-Архієпархіальні відомости. – Львів, 1924. – 5 червн. – Річник XXXVI. – Ч. III.
4. **Б. а.** *День Т. Шевченка у Львові. Шевченківські свята* // Український вісник. – Львів, 1921. – 12 марта. – Рік I. – Ч. 38.
5. **Б. а.** *Зборів. Дописи* // Діло. – Львів, 1928. – 22 грудн. – Ч. 284. – Рік LXVI.
6. **Б. а.** *Львівська Читальня «Просвіти» на Личакові. Шевченківські свята* // Український вісник. – Львів, 1921. – 17 марта. – Ч. 42. – Рік I.
7. **Б. а.** *О плеканю співу церковного, фігурального и о хорах виконуючих стьвь фігуральний въ катедръ Станиславской в році 1897* // Дяковській Глась. – Станиславовь, 1897. – 1 липн. – Р. III. – Ч. 7. – С.103-104.
8. **Б. а.** *Поведення вірних підчас служби Божої і літургичний спів* // Львівсько-Архієпархіальні відомости. – Львів, 1926. – 15 берез. – Річник XXXIX. – Ч. 1.

9. **Б. п. Селянський хор в Остріві (коло Тернополя)** // Ілюстрований музич. календар. – Львів, 1904.
10. **Б. а. Скалат. Ювілей «Рідної школи».** Дописи // Мета. – 1931. – 20 груд. – Ч. 41. – Рік I.
11. **Б. а. Церковні хори.** Всячина // Нива. – Львів, 1916. – Цвітень. – Ч. 4. – Рік XII.
12. **Бермес І.** Михайло Іваненко і музичне життя Дрогобиччини (20-30-ті роки ХХ ст.) / І. Бермес // Вісник Прикарпат. ун-ту. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2008. – Вип. XII-XIII. – С. 240-245.
13. **Бермес І. Л.** Хорове життя Дрогобиччини першої пол. ХХ ст. у контексті духовного розвитку Галичини: дис... канд. мистецтв.: 17.00.03 / І. Л. Бермес; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2004. – 207 с.
14. **Бойцун Л.** Тернопіль у плині літ. Історично-краєзнавчі замальовки / Л. Бойцун. – Тернопіль : Джура, 2003. – 392 с.
15. **Дрогобиччина – земля І. Франка** / Ред. Л. Луців. – Дрогобич : Бескид, 1993. – Т. 1. – 856 с.
16. **Дрогобич. Великий духовний концерт у 900-ліття проголошення Я. Мудрим Богоматері Покровителькою українського народу.** Дописи // Діло. – 1937. – Ч. 282. – 22 груд.
17. **Зваричук Ж. Й.** Богослужбове хорове виконавство Галичини ХІХ ст.: дис... канд. мистецтв.: 17.00.03 / Ж. Й. Зваричук. – ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2009. – 212 с.
18. **Іздепська-Новіцька М.** Шляхи поширення та способи функціонування духовної музики на теренах Західного Поділля II пол. ХІХ – поч. ХХ ст. / М. Іздепська-Новіцька // Духовна музика в контексті сучасного хорового виконавства. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10 травня 2008 р. – Кременець-Тернопіль, 2008. – С. 66-77.
19. **Історично-мемуарний зб. Чортківської округи** / Ред. кол. : О. Соневицька, Б. Стефанович, Р. Дряжньовський. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто : ДКЗЧО, 1974. – 923 с.
20. **Історія міст і сіл Теробовлянщини** / Ред кол. : М. Смаліга, Г. Кушнерук [та ін.]. – Тернопіль : Збруч, 1997. – 541 с.
21. **Коровець Р. М.** Нарис історії Станиславівської дієцезії / Р. М. Коровець // Нова Зоря. – 1935. – № 31. – С. 66-68.
22. **Козак І.** Українські хори Теробовлі. Теробовлянська земля. Історично-мемуарний зб. / Ред. І. Винницький. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто. – 1968. – 913 с.
23. **Мороз Л.** Школи церковного співу та їх вплив на розвиток вокально-хорової культури Галичини / Л. Мороз // Музика Галичини. Наук. зб. ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів, 2001. – Т. VI. – Вип. 5. – С. 203-208.
24. **о. Ратич В.** До Світлого Староства в Тернополі / В. Ратич // ДАТО. – Ф.3. – Оп. 2. – Дело 323. – С. 42-43.
25. **Олексін Г.** Церква та духовне мистецтво в утвердженні національної культури (Тернопільщина кінця ХІХ – поч. ХХ ст.) / Г. Олексін // Духовна музика в контексті сучасного хорового виконавства. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10.05. 2008 р. – Кременець-Тернопіль, 2008. – С. 78-85.
26. **Підгасцька земля.** Історико-мемуарний зб. / Гол. ред. Т. Гунчак. – Детройт : Голов. комітет підгайчан, 1980. – 744 с.
27. **ПР 141 [програма заходу]** // Ін-т досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБУ ім. В. Стефаніка. – Інвентар.
28. **Скочилиас І. о. Дмитро Курдидик** (життєвий шлях пароха і громадського діяча) / І. Скочилиас. – Борщів : Джерело, 1994. – С.85-90 – (Літопис Борщівщини. Істор.-краєзн. зб. Вип. V).
29. **Скочилиас І.** Історія Борщівської «Просвіти» (до 100-річчя з часу заснування) / І. Скочилиас. – Борщів : Чумацький шлях, 1993. – С. 21-28. – (Літопис Борщівщини. Істор.-краєзн. зб. Вип. II).
30. **Сов'як Р.** Остап Нижанківський. Нарис про життя і творчість / Р. Сов'як. – Дрогобич : Відродження, 1993. – 83 с.
31. **Учасник. Яворів. Ювілейне свято «Рідної Школи».** Дописи / Учасник // Мета. – Л., 1931. – 1 лист. – Рік I. – Ч. 34.
32. **Церковний хор з Дрогобича у Стрию** // Діло. – 1939. – 31 травн. – Ч. 121.
33. **Ювілей непорочного Зачаття Пресвятої Діви.** Хроніки і бібліографія // Нива. – 1904. – 1 груд. – Рік I. – Ч. 16.
34. <http://www.traducionalist.info/forum/37-418-1>
35. http://irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbnv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN
36. catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapysku/mistectvoznavstvo/Must_13_2.pdf

References

1. **В. р.** // Boyan. Drogobych. 1929. – Lypen` – serpen. – Ch. 2-3. – 31 s.
2. **В. р. Vy`vezene Rosiyanamy ukrayins`ke duxovenstvo** // Ny`uva. – L., 1916. – Czviten. – Rik XII. – Ch. 4. – S. 262-265.
3. **В. а. V spravi spivu shkil`noyi molodizhy v cerkvi pidchas Bogosluzhenya** // L`vivs`ko-Arxieparxial`ni vidomosty. – L`viv, 1924. – 5 chervnya. – Richnyk XXXVI. – Ch. III.
4. **В. а. Den T. Shevchenka u L`vovi. Shevchenkivs`ki svyata** // Ukrayins`kyj Vistny`k. – L`viv, 1921. 12 marta. Rik I. Ch. 38.
5. **В. а. Zboriv. Dopysy** // Dilo. – L`viv, 1928. – 22 grudnya. – Ch. 284. – Rik LXVI.

6. **B. a. L`vivs`ka Chy`tal`nya «Prosvity» na Ly`chakovi. Shevchenkivs`ki svyata** // Ukrayins`ky`j Vistny`k. – L., 1921. – 17 marta. – Ch. 42. – Rik I.
7. **B. a. O plekanyu spivu cerkovnogo, fy`gural`nogo y` o xorax vy`konuyuchy`x spiv` figural`nuy v` katedry` Stany`slavovskoj v. roci 1897** // Dyakovskij Glas`. Stany`slavov, 1897. – 1 yuliya (ly`pnaya). – R. III. – Ch. 7. – S. 103-104.
8. **B. a. Povedennya virny`x pidchas sluzhby` Bozhoyi i liturgichny`j spiv** // L`vivs`ko-Arxiyeparxial`ni vidomosty. – L`viv, 1926. – 15 bereznya. – Richny`k XXXIX. – Ch. 1.
9. **B. p. Selyans`ky`j xor v Ostrovi (kolo Ternopolya)** // Ilyustrovany`j muzy`chny`j kalendar. – L., 1904.
10. **B. a. Skalat. Yuvy`lej «Ridnoyi Shkoly»**. Dopy`sy // Meta. – 1931. – 20 grudnya. – Ch. 41. – Rik I.
11. **B. a. Cerkovni xory`**. Vsyachy`na // Ny`va. – L., 1916. – Czvitien. – Ch. 4. – Rik XII.
12. **Bermes I.** My`xajlo Ivanenko i muzy`chne zhy`ttya Drogoby`chchy`ny` (20-30-ti roky` XX st.) / Iry`na Bermes // Visny`k Pry`karpats`kogo universy`tetu. My`stecztoznavstvo. – Ivano-Frankivs`k: VDV CIT, 2008. – Vy`p. XII-XIII. – S. 240-245.
13. **Bermes Iry`na Lavrentiyivna.** Xorove zhy`tya Drogoby`chchy`ny` pershoyi polovy`ny` XX st. v konteksti duxovnogo rozvy`tku Galy`chy`ny`: dy`s... kand. my`stecztoznavstva: 17.00.03 / I. L. Bermes; Drogoby`cz`ky`j derzh. pedagogichny`j un-t im. Ivana Franka. – Drogoby`ch, 2004. – 207 ark..
14. **Bojczun L.** Ternopil` u ply`ni lit. Istory`chno-krayeznavchi zamal`ovky` / L. Bojczun. – Ternopil`: Dzhura, 2003. – 392 s.
15. **Drogoby`chchy`na – zemlya Ivana Franka** / Red. L. Luciv. Drogoby`ch: Besky`d, 1993. – T.1. – 856 s. – (Perevy`dannya z 1973 r.: N`yu Jork-Pary`zh-Sy`dnej-Toronto).
16. **Drogoby`ch. Vely`ky`j duxovny`j koncert u 900-littya progoloshennya Yaroslavom Mudry`m Bogomateri Pokrovy`tel`koyu ukrayins`kogo narodu.** Dopy`sy // Dilo. – 1937. – Ch. 282. – 22 grudnya.
17. **Zvary`chuk Zh. J.** Bogosluzhbove xorove vy`konavstvo Galy`chy`ny` XIX stolittya: dy`s... kand.my`stecztoznavstva: 17.00.03 / Zhanna Josy`pivna Zvary`chuk. IMFE im. M. T. Ry`l`s`kogo. – K., 2009. – 212 c.
18. **Izdeps`ka-Novicz`ka M.** Shlyaxy` poshy`rennya ta sposoby` funkcionuvannya duxovnoyi muzy`ky` na terenax Zaxidnogo Podillya II pol. XIX st. poch. XX st. Ye Mariya Izdeps`ka-Novicz`ka // Duxovna muzy`ka v konteksti suchasnogo xorovogo vy`konavstva. Materialy` Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi 10 travnya 2008. – Kremenez`-Ternopil, 2008. – S. 66-77.
19. **Istory`chno-memuarny`j zbirny`k Chortkivs`koyi okrugy`** / Red. kolegiya: O. Sonevy`cz`ka, B. Stefanovy`ch, R. Drazhn`ovs`ky`j. – Nyu Jork-Pary`zh-Sidnej-Toronto: DKZChO, 1974. – 923 s. – (Ukrayins`ky`j arhiv T. XXVI).
20. **Istoriya mist i sil Terebovlyanshhy`ny`** / Red kolegiya: M. Smaly`ga, G. Kushneruk [ta in.] – Ternopil`: Zbruch, 1997. – 541 s.
21. **Korovec` R. M.** Nary`s istoriyi Stany`slavivs`koyi diyecziyi // Nova Zorya. – 1935. – № 31. – S. 66-68.
22. **Kozak I.** Ukrayins`ki xory` Terebovli. Terebovlyans`ka zemlya. Istory`chno-memuarny`j zbirny`k / Red. I. Vy`nny`cz`ky`j. – Nyu-Jork-Pary`zh-Sidnej-Toronto. – 1968. – 913 s.
23. **Moroz L.** Shkoly` cerkovnogo spivu ta yix vply`v na rozvy`tok vokal`no-xorovoyi kul`tury` Galy`chy`ny` / L. Moroz // Muzy`ka Galy`chy`ny`. Naukovi zbirky` LDMA im. M. Ly`senka. – L`viv, 2001. – T. VI. – Vy`p. 5. – S. 203-208.
24. **o. Raty`ch V.** Do Svitlogo Starostva v Ternopoli. – DATO. – F. 3. – Opy`s` 2. – Delo. 323. – S. 42-43.
25. **Oleksin G.** Cerkva ta duxovne my`steczto v utverdzhenni nacional`noyi kul`tury` (Ternopil`shhy`na kincy` XIX pochatku XX st.) / Galy`na Oleksin // Duxovna muzy`ka v konteksti suchasnogo xorovogo vy`konavstva. Materialy` Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi 10.05. 2008. – Kremenez`-Ternopil`, 2008. – S. 78-85.
26. **Pidgayecz`ka zemlya.** Istory`chno-memuarny`j zbirny`k / Gol. red. T. Gunchak. – Detrojt : Golovny`j komitet pidgajchan, 1980. – 744 s.
27. **PR141 [programa zaxodu]** // Insty`tut doslidzhen` bibliotechny`x my`stecz`ky`x resursiv LNNBU im. V. Stefany`ka. – Inventar.
28. **Skochy`lyas I. o. Dmy`tro Kurdy`dy`k** (zhy`ttyevy`j shlyax paroxa i gromads`kogo diyacha) / I. Skochy`lyas. – Borshhiv: Dzherelo, 1994. – S. 85-90. – (Litopy`s Borshhivshhy`ny. Istory`ko-krayeznavchy`j zbirny`k. Vy`p. p`yaty`j).
29. **Skochy`lyas I.** Istoriya Borshhivs`koyi «Prosvity» (do 100-richchya z chasu zasnuvannya) / I. Skochy`lyas. – Borshhiv: Chumacz`ky`j shlyax, 1993. – S. 21-28. – (Litopy`s Borshhivshhy`ny. Istory`ko-krayeznavchy`j zbirny`k. Vy`p. drugy`j).
30. **Sov`yak R.** Ostap Ny`zhankivs`ky`j. Nary`s pro zhy`ttya i tvorchist` / Roman Sov`yak. – Drogoby`ch: Vidrodzhennya, 1993. – 83 s.
31. **Uchasny`k. Yavoriv. Yuvy`lejne svyato «Ridnoyi Shkoly»**. Dopy`sy // Meta. – L`viv, 1931. – 1 l y`stopada. – Rik I. – Ch. 34.
32. **Cerkovny`j xor z Drogoby`cha u Stry`yu** // Dilo. – 1939. – 31 travnya. – Ch. 121.
33. **Yuvy`lej neporochnogo Zachatya Pres`vyatoyi Divy`**. Xroniky` i bibliografiya // Ny`va. – 1904. – 1 grudnya. – Rik I. – Ch. 16.
34. <http://www.traducionalist.info/forum/37-418-1>
35. http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN
36. catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/mistecztoznavstvo/Must_13_2.pdf

**ОБРЯДОВО-ПРАКТИЧЕСКАЯ И КОНЦЕРТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
ЦЕРКОВНЫХ ХОРОВ ГАЛИЧИНЫ**

Гуральная Светлана Степановна, аспирантка,
Институт искусствоведения, фольклористики и
этнологии им. М. Рылского НАН Украины

Отмечено, что в процессе развития национальной богослужбной музыкальной культуры Галичина занимает весомое место, особенно в контексте взаимодействия креативных и стагнационных явлений в духовно-художественной среде первой трети XX века. Отслежено особенности и отмечены тенденции в обрядовой и концертной деятельности многих церковных хоров края. На конкретных примерах представлено сочетание церковного полупрофессионального хорового и самойловкового пения в практике одной церкви и сочетание монодийного уставного пения монахов и хорового мирянского выполнения при монастырях.

Ключевые слова: Галичина, богослужение, церковно певчие традиции, церковный хор, регент.

**THE CEREMONIAL AND PRACTICAL AND CONCERT ACTIVITY
OF THE HALYCHYNA'S CHURCH CHORAL COLLECTIVES**

Hyral'na Svitlana, Graduate student, NAS of Ukraine,
Institute of Art Studies, Folklore and
Ethnology named after M. Rul'skuy

The article underlines that in the process of the national liturgical musical culture development Halychyna occupies a significant place, especially in the context of the creative and stagnation phenomena cooperation in the religiously artistic environment of the first third of the XX century. The ceremonial and concert activity features and tendencies of many church choral collectives of the region are defined. The combination of the church semi-professional choral and Samolivka singing in the practice of one church and the combination of the monks' monophonic statutory singing and the laic choral performance at monasteries are presented on the concrete examples.

Key words: Halychyna, church service, church singing traditions, church choir, regent.

UDC 78.03(477):783.8

**THE CEREMONIAL AND PRACTICAL AND CONCERT ACTIVITY
OF THE HALYCHYNA'S CHURCH CHORAL COLLECTIVES**

Hyral'na Svitlana, Graduate student, NAS of Ukraine,
Institute of Art Studies, Folklore and
Ethnology named after M. Rul'skuy

The aim of this paper is to highlight the ceremonial and practical and concert activity of the church choral activities in Halychyna during the first third of the XX century.

Research methodology. It is based on the study of eight significant works of the Ukrainian and foreign researchers, 16 materials of the press of the first third of the XX century, that are kept in the departments of Ukraine's LNCL named after V. Stefanuk and in the Record Office area of Ternopil, the materials from the dissertations.

Results. The article defines that the appearance of the certain areas of the regional development is related with the constrained forming of the corresponding centers of continuous spiritual practice, new tendencies are kept and cherished in the old traditions. Among them a significant place is taken by Halychyna, the specialized educational establishments for the development of regency and diak art were created, the church singing was cultivated, the directions of the church musical work development were formed during many centuries. The author underlines that for the religiously artistic environment of the XIX century there was a characteristic presence of the protracted balancing between more or less professional choral collectives and the simplest forms of the general folk singing, in the process of that the choral singing, driven back to Samolivka, appeared slowly enough.

The material, that touches the Halychyna's church-choral features of the parish galleries' activity in particular, is systematized in a chronological order. The range of standards was presented with the aim of observing the typical and atypical phenomena in church-singing practice, including the combination of the church semi-professional choral and Samolivka singing in the practice of one church and the combination of the monks' monophonic statutory singing and the laic choral performance at monasteries. Besides, the characteristic trends' progress of the church choral art of first third of the XX century is marked.

Novelty. An attempt to light up the Halychyna's church-musical life of the first third of the XX century gives an opportunity to trace the development of the church musical culture and promotes its further comprehension and comparison with analogical processes in other regions and in a national context.

The practical significance. The given information is useful to the art critics, choral conductors and all those, who are interested in church music.

Key words: Halychyna, church service, church singing traditions, church choir, regent.

Надійшла до редакції 23.11.2016 р.